

ORGANIZACIJŲ VALDYMO IR ADMINISTRAVIMO AUDITO MODELIAVIMAS

Petras Oržekauskas¹, Ingrida Šmaižienė²

Kauno technologijos universitetas, Lietuva, ¹petras.orzekauskas@ktu.lt, ²ingrida.smaiziene@ktu.lt

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjama šiuolaikinė organizacijų valdymo ir administravimo audito, kaip labai svarbaus organizacijų valdymo, administravimo bei veiklos matavimo, priežiūros ir tobulinimo mechanizmo samprata bei tokio audito taikymas. Remiantis įvairių šalių bei Lietuvos mokslininkų teorinių darbų ir taikomosios patirties pagrindu, analizuojama tokio audito dabartinė taikymo situacija, t.t. ir Lietuvoje, ypatingai akcentuojant dabartinę Lietuvos teisinės bazės, reglamentuojančios audito sampratą ir taikymą, trūkumus bei būtinus pokyčius šioje srityje. Naujausių mokslo ir taikomojo pobūdžio darbų analizės pagrindu, yra parengtas ir pristatomas universalus valdymo ir administravimo audito modelis, kuris leidžia kokybiškai išmatuoti ir įvertinti esamą, bet kurios organizacijos, nepriklausomai nuo jos veiklos srities ir pavaldumo, valdymo bei administravimo lygį, nustatyti to lygio priežastis, parengti organizacijų valdymo ir administravimo efektyvius pertvarkymus, siekiant šių procesų optimizavimo bei tuo pačiu sudaryti reikiamas sąlygas didinti ir garantuoti organizacijų veiklos efektyvumą ilgalaikiame periode. Siūlomas audito modelis, galėtų būti taikomas ir Lietuvos valstybės institucijų pagrindu veikiančiose bei jų valdomose organizacijose, o taip pat organizacijose, kurių veikla turi tam tikrą poveikį valstybės bei visuomenės interesams, tai įteisinant auditą reglamentuojančios bazės pagrindu.

Raktažodžiai: auditas, organizacija, valdymas, administravimas, veikla, matavimas, vertinimas, modelis, teisinė bazė.

Įvadas

Organizacijų valdymas ir administravimas, ypatingai šiais laikais, yra labai sudėtingi, bet kartu ir labai svarbūs procesai, praktiškai apimantys ir reglamentuojantys visą organizacijų veiklą. Šių procesų kokybiškumas dažnai buvo, ne tik ankstesniais laikais veikusių, bet yra ir dabartiniu metu veikiančių organizacijų pagrindiniu sėkmės garantu. Valdymas, pasireiškiantis kaip socialinis procesas, apimantis organizacijų darbo planavimą ir vadovavimą, įgyvendinant užsibrėžtus tikslus ar užduotis, o taip pat ir administravimas, kuris yra neatskiriama valdymo proceso dalis, apimantis procedūrų rengimą ir vykdymą, kurių pagrindu keičiamasi informacija ir komunikuojama, reguliuojama veiklos eiga bei tikrinama kiek ji atitinka numatytas užduotis ir planus, turi senas ištakas. Šios ištakos siejamos su valstybių, armijų bei religinių bendruomenių valdymo organizavimu. Didelę praktinę reikšmę valdymo formavimuisi turėjo Bažnyčios veiklos organizavimo patirtis ir jos taikomi teisės aktai – kanonai, kuriuose sukauptas ilgametis šios sudėtingos daugiamilijoninės bendruomenės valdymo ir administravimo patyrimas.

XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje, pradėjus kurtis kitoms įvairioms didelėms organizacijoms, atsirado padidintas dėmesys vadybos mokslui, kas paskatino pirmųjų šio mokslo teorijų atsiradimą, kurių pradininkais laikomi R. Owenas (1771-1858m.) ir C. Babbage'as (1792 – 1871m.). Vėliau pasireiškė F. Tayloras, atstovaujantis mokslinio valdymo kryptį bei A. Fayolis su M. Weberiu atstovaudami administracinio valdymo kryptį.

Susiformavus sisteminiam valdymui, pradėjo reikštis ir pirmieji jo kontrolės pradmenys. Tačiau, daugelį metų, ši kontrolė buvo siejama su pakankamai siaura organizacijų veiklos valdymo sritimi – finansinės veiklos kontrole, kurios pradininku laikomas L. Paccioli. Organizacijų finansinės veiklos kontrolė, praplečiant jos funkcijas, t.y., jos pagrindu vykdant ne tik esamos padėties vertinimą, bet ir teikiant pasiūlymus dėl būtinų pokyčių bei šalinant rastus ar nustatytus trūkumus, šiuo metu dažniausiai įvardijama audito procesu.

Mokslinė problema. Laisvos rinkos sąlygose Vakarų valstybėse veikusiose organizacijose, audito samprata yra įgavusi žymiai platesnę prasmę, dėl ko jo taikymas praktiškai apima visas organizacijų veiklos sritis, t.t. ir organizacijų valdymą bei administravimą. Lietuvos kontekste auditas dažniausiai, savo taikymo ir naudojimo prasme, yra siejamas su finansų ir buhalterinės apskaitos kontrole bei priežiūra, nepaisant to, kad jau yra pribrendusios visos sąlygos jį taikyti matuojant, analizuojant bei vertinat ir kitas organizacijų veiklos sritis, t.t. ir valdymo bei administravimo sritį. Nemažą įtaka tokiai situacijai, turėjo audito, kaip svarbaus kontrolės ir priežiūros mechanizmo formavimosi sąlygos Lietuvoje valstybiniame lygmenyje po Nepriklausomybės atgavimo, lėmusias tai, kad pagrindinė teisinė bazė ir institucijos, susijusios su organizacijų auditavimo veikla, buvo formuojamos siaurąja audito sampratos prasme, pagrindinai koncentruojantis į buhalterinę ir finansų valdymo sritį. Analizuojant Lietuvos mokslininkų ir specialistų

darbus audito tematika, galima teigti, kad juose taip pat vyrauja buhalterinio ir finansų audito tematika. Kartu, Lietuvos mokslininkai A. Mackevičius, I. Matickienė, R. Puškorius, A. Kustienė, V. Lakis ir kt., savo darbuose analizuoja ir audito taikymo galimybes kitose organizacijų veikimo srityse, audito pagrindų vertinant organizacijų valdymą, jų politiką, jų vykdomas programas, komunikacines sistemas, personalo valdymą, marketingo veiksmus, įvaizdį ir kt.

Straipsnio tikslas – remiantis įvairių šalių ir Lietuvos mokslininkų darbų ir praktinės organizacijų patirties pagrindų, išanalizuoti dabartinę esamą valdymo ir administravimo audito taikymo situaciją Lietuvoje, pagrįsti ir parengti valdymo ir administravimo audito sampratos būtinus pokyčius bei jo taikymo būtinumą, kartu parengiant tokio audito pravedimo modelį, kuris gali būti rimtu pagrindu, rengiant atlikimo metodiką bei skatinant būtinus pokyčius auditą reglamentuojančioje Lietuvos teisinėje bazėje ir jos pagrindu veikiančiose institucijose.

Tyrimo metodika: sisteminė ir palyginamoji mokslinės literatūros, teisinių aktų sisteminė analizė, loginė lyginamoji analizė ir sintezė, praktinės patirties analizė, grafinio vaizdavimo metodai.

Audito samprata ir turinys

Pastarojo laikmečio konkurencinės sąlygos reikalauja nuolatinio organizacijų valdymo, administravimo ir veiklos tobulinimo, kuris, kaip rodo teoriniai darbai ir praktinė veikla, įmanomas tik gerai žinant esamą šių sričių situaciją. Tai galima pasiekti tik turint gerai organizuotą ir efektyvią matavimo bei vertinimo sistemą, leidžiančią objektyviai nustatyti silpnas vietas įmonės veikloje, jos valdyme ir administravime. Tokiu mechanizmu, kaip rodo pasaulinė praktika, gali būti valdymo, administravimo ir veiklos auditas. Audito, kaip kontrolės ir vertinimo mechanizmo įteisinimo pradžia skaičiuojama nuo 1845 m., kai Didžiojoje Britanijoje buvo priimti įstatymai, nustatantys, kad kompanijos privalo pavesti patikrinti jų buhalterines knygas ir sąskaitas nepriklausomiems buhalteriams, o tikrinimo rezultatus vėliau pateikti akcininkams. Audito taikymo reglamentavimas teisiniu pagrindu, JAV buvo pradėtas vykdyti 1887 m., įkūrus Auditorių asociaciją bei Niujorko valstijoje įstatymiškai 1896 m. pradėjus reglamentuoti auditorių veiklą (Arens, 1984). Teorijoje ir praktikoje dažniausiai sutinkama labiausiai paplitusi audito (angl. *audit activity*, *audit* – „tikrinimas“, „revizija“) samprata, reiškianti įmonės finansinių ataskaitų nepriklausomą patikrinimą (ekspertizę) ir nuomonės apie jas suformavimą (Mackevičius 2001; Šeremetas ir Suecas, 1995). Panaši audito išraiška pateikiama ir 1999 m. birželio 15 d. LR Seimo priimtame audito įstatyme Nr. VIII-1227. Robertsonas (1993) teigia, kad auditas yra procesas, sumažinantis informacinę vartotojų riziką. Teiloras (1988) nurodo, kad auditas, tai sisteminis procesas, objektyviai įvertinantis ekonominius įvykius. Dažnai „audito“ sąvoka yra tiesiogiai vartojama kaip „kontrolės“ (angl. *control* – „kontrolė“, „kontroliavimas“, „patikrinimas“), „revizijos“, „tikrinimo“ sinonimas.

Audito sąvokos lyginamoji analizė parodė, kad audito apibrėžimai daugumoje yra siejami su finansinės veiklos vertinimu. Dabartinės audito taikymo praktikos pagrindu, o taip pat remiantis ir teoriniais darbais, galima teigti, kad ši nuostata jau seniai nebeatitinka realios situacijos, nes finansinis auditas yra tik viena iš audito rūšių. Šiuolaikinė audito sąvoka yra kur kas platesnė ir jau nebetelpa į finansinio audito sampratos rėmus. Tai susiję su tuo, kad daugelyje šalių išsiplėtė audito, kaip svarbaus ir efektyvaus įmonių vadybos bei veiklos vertinimo mechanizmo, taikymo funkcijos ir vertinimo sritys, kurios, savo pasireiškimu, reikšmingumu bei sudėtingumu, neretai daug kartų lenkia finansinio audito taikymo sritį. Deja, tokia išplėstinė audito sąvoka daugiau yra būdinga kitoms šalims, bet ne Lietuvai. Audito sampratą Lietuvoje visų pirma nulėmė teisinė audito ir jo taikymo bazės formavimosi aplinka ir sąlygos buvusios po Nepriklausomybės atstatymo, kurias matomai nulėmė informacijos apie kitų šalių pasiekimus audito srityje trūkumas bei tai, kad dauguma šios teisinės bazės kūrėjų buvo finansinės srities specialistai. Kartu reikia pažymėti, kad finansinio audito krypties prioritetiškumui, nemažą įtaką turėjo ir tuometinė būtinybė kiek galima efektyviau kontroliuoti finansinės veiklos sritį, turinčią labai svarbią įtaką valstybės biudžeto formavimui. Po Nepriklausomybės atstatymo, vienas pirmųjų teisinių dokumentų audito klausimu buvo 1991 m. gruodžio 17 d. Lietuvos Vyriausybės priimtas nutarimas „Dėl auditorių veiklos organizavimo“, kuriuo pagrindu buvo patvirtinti auditinės veiklos Lietuvos Respublikoje nuostatai. Vėliau nemažą reikšmę Lietuvos audito sistemos kūrimui, turėjo tarptautinių audito organizacijų atstovybių įsteigimas mūsų šalyje, tokių kaip „Arthur Anderson & Co“, KPMG, „Price Waterhouse“, „Cooper & Lybrand“ ir kt. 1995 m. sausio 4 d. LR Vyriausybė, siekdama užtikrinti, kad tinkamai būtų tvarkoma įmonių, įstaigų ir organizacijų buhalterinė apskaita bei finansinė atskaitomybė, priėmė nutarimą „Dėl audito organizavimo“. Po kelių mėnesių, 1995 m. birželio 29 d., LR finansų ministerijos įsakymu Nr. 71, buvo įsteigtas Lietuvos Respublikos audito ir apskaitos institutas. Nemažą reikšmę audito vystymui ir plėtojimui Lietuvoje turėjo ir LR Valstybės kontrolės įstatymo priėmimas (1995 m., Nr. I-907).

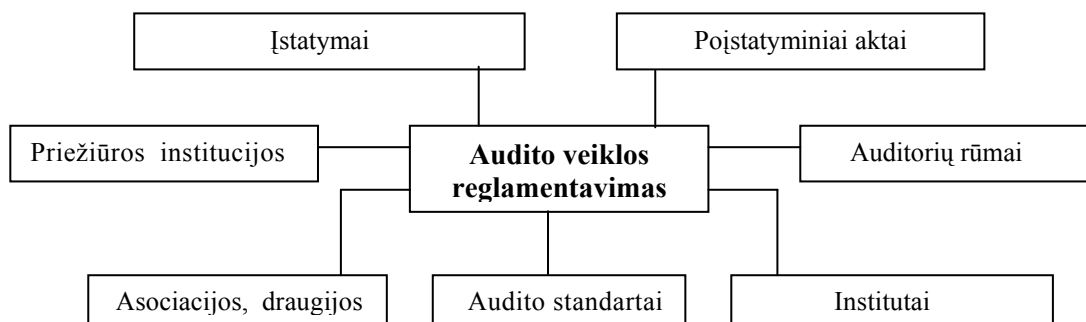
Svarbus žingsnis Lietuvos audito raidoje buvo 1997 m. liepos 31 d. Lietuvos banko ir AB "Lietuvos energija" vidaus auditorių iniciatyva įsteigta Vidaus auditorių asociacija. Labai svarbi Lietuvos audito sistemai data tapo 1999 m. birželio 15 d., kai Seimas priėmė LR audito įstatymą Nr. VIII-1227, kuris detalizavo audito sampratą, reglamentavo jo atlikimą, auditoriaus vardo suteikimo tvarką, audito įmonių ir auditorių profesinę veiklą bei jos priežiūrą, Auditorių rūmų steigimą, valdymą, veiklą ir daugelį kitų dalykų. Nepaisant kardinalių pokyčių, visas suformuotas ir toliau plėtojamas audito mechanizmas Lietuvoje, turėjo ryškią finansinės veiklos vertinimo ir priežiūros kryptingumą, ką įrodo ir LR audito įstatyme pateikiamas audito apibrėžimas konstatuojantis, kad „auditas yra nepriklausomas įmonės, įstaigos ar organizacijos finansinės atskaitomybės patikrinimas ir išvados pateikimas, kai nurodoma, ar finansinė atskaitomybė visais reikšmingais atžvilgiais teisingai atspindi įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus, ar finansinė atskaitomybė atitinka teisės aktus, reglamentuojančius finansinę apskaitą ir finansinės atskaitomybės sudarymą, taip pat Lietuvos Respublikoje taikomus bendruosius apskaitos principus“.

Dar vienas svarbus žingsnis audito sampratos ir taikymo srities plėtros link įvyko 2000 m. vasario 7 d., LR Vyriausybei priėmus nutarimą Nr. 127 „Dėl valstybės įmonių ir įstaigų vidaus audito“, kuriuo pagrindu viešojo sektoriaus organizacijose buvo įteisintas vidaus auditas, kartu pateikiant jau žymiai platesnę audito sąvoką bei jo paskirtį, jam priskiriant ir veiklos efektyvumo, vidaus kontrolės sistemos veiksmingumo patikrinimą. Tai svarbus momentas, nes šiame dokumente, prie finansinio patikrinimo, pirmą kartą LR teisinėje bazėje panaudojama ir veiklos audito sąvoka, kuri buvo labiau sukonkretinta 2002 m. gruodžio 10 d. LR Seimo priimtu Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymu Nr. IX-1253, įteisinant vidaus auditą kaip „viešojo juridinio asmens vidaus kontrolės sistemos dalį, kurios dėka vidaus auditoriams vykdant nepriklausomą, objektyvią tyrimo, vertinimo ir konsultavimo veiklą, siekiama užtikrinti viešojo juridinio asmens veiklos gerinimą“.

2002 m. birželio 14 d. buvo įsteigti Lietuvos auditorių rūmai, kurių pagrindiniai tikslai yra: finansinio audito auditorių profesinės veiklos koordinavimas, jų kvalifikacijos kėlimo organizavimas ir reikalavimų kvalifikacijai nustatymas, auditorių interesų gynimas ir atstovavimas valstybinės valdžios ir valdymo institucijose. Didelę reikšmę audito taikymui turi audito standartai, kurie audito teorijoje skirstomi į tarptautinius ir nacionalinius standartus. Daugelis šalių, t.t. ir Lietuva (Katkus, 1999), turi savo nacionalinius audito standartus, kurie yra rengiami vadovaujantis tarptautiniais standartais.

Apibendrinant audito įmonių ir auditorių teisinį, organizacinį veiklos reglamentavimą bei standartus Lietuvoje, galima teigti, kad, nors yra gana nemažai organizacijų ir priimti teisiniai aktai, reglamentuojančių auditą ir auditoriaus veiklą, tačiau visi jie daugiau ar mažiau orientuoti į finansinį bei viešųjų juridinių asmenų veiklos auditą. Standartų, įstatymų ar kitų teisės aktų, reglamentuojančių nefinansinį auditą, privataus kapitalo įmonėms, nėra. Šiai audito rūšiai gali būti pritaikomos tik kai kurios esamų įstatymų, nutarimų ar įsakymų dalys. Todėl, plėtojant nefinansinio audito teoriją bei praktiką Lietuvoje, atsiranda poreikis sukurti nefinansinio audito teisinio reglamentavimo bei organizacinę bazes.

Dabartiniu metu Lietuvoje audito veiklą, audito taikymą ir naudojimą, reglamentuoja pakankamai sudėtinga ir, reikia pripažinti nelabai efektyviai savo veiksmus koordinuojanti, sistema, kuri apibendrintame pavidale, pateikta 1 paveiksle.

1 pav. Audito veiklos reglamentavimas ir raiška Lietuvoje

Būtinai audito sistemos pokyčiai ir jų realizavimo kryptys

Vertinant esamą situaciją dabartiniu metu auditą pagal funkcinis požymius Mackevičius (2001) klasifikuoja į finansinį auditą ir valdymo bei veiklos auditą, papildomai pastarąjį dar įvardindamas ekonominio efektyvumo auditu. Panašios sistemos laikosi ir Teiloras (1988) valdymo ir veiklos auditus

išskirdamas į atsiras rūšis valdymo ir veiklos auditus. Be šių pagrindinių rūšių Mackevičius išskiria dar dvi audito rūšis: kompanijos politikos ir programos bei socialinį auditą. Kartu J. Mackevičius (2001), siūlo išskirti valdymo ir veiklos auditus, nurodydamas, kad, valdymo audito pagrindinis tikslas – patikrinti valdymo metodus ir jų efektyvumą, o veiklos audito pagrindinis tikslas – įmonės ūkinės, gamybinės ar komercinės veiklos tobulinimo galimybių atskleidimas. Veiklos audito tematiką išsamiai nagrinėjo Puškorius (2004). Aukščiau pateikta audito klasifikacija pagal funkcinis požymius pagaliau padarė aiškią takoskyrą, leidusią ir Lietuvoje išskirti du audito tipus – finansinį auditą ir nefinansinius auditus.

Valdymo ir veiklos audito atsiradimą lėmė rinkos santykiai. Pastarojo laikmečio konkurencinės sąlygos reikalauja nuolatinio įmonių veiklos ir valdymo tobulinimo. Kaip teigia Grondskis, Staškevičius ir Zemkauskas (2001), o taip pat ir Lakis (2005), finansinių rodiklių analizė negali objektyviai ir giliai atspindėti visų veiklos sričių padėties ir efektyvumo.

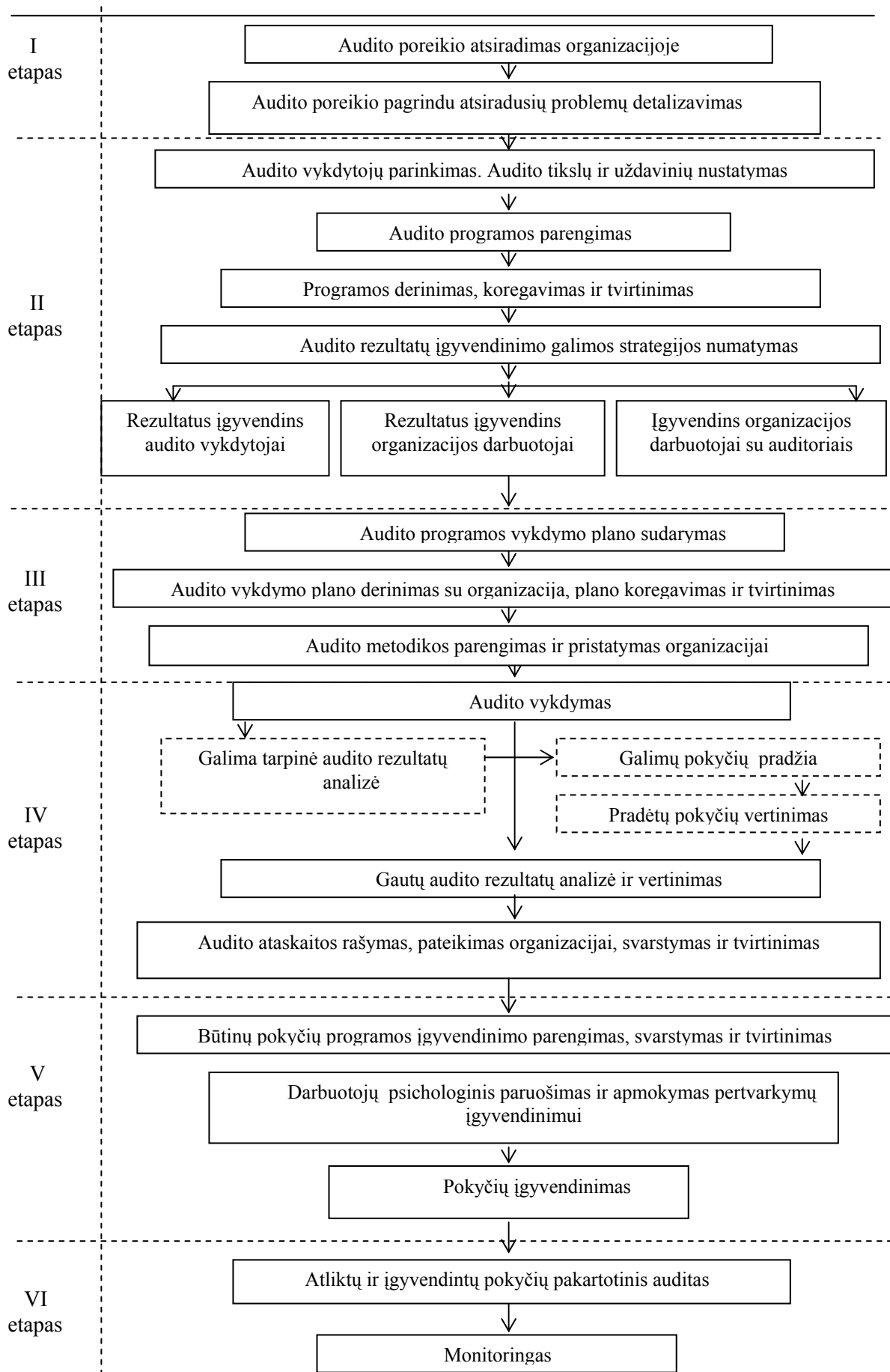
Nepaisant įvykusių ženklų pokyčių Lietuvos auditinėje veikloje, teisinės bazės, teorinės, bei praktinės patirties analizė rodo (Budbergytė, 2007), kad dabartinė audito samprata, jau yra pasenusi, visų pirma savo siaura pritaikymo ir naudojimo sritimi, o dėl metodinių bei nefinansinio audito specialistų trūkumo bei jų ruošimo sistemos spragų (visų pirma dėl programos orientacijos į finansinę srities auditorių ruošimą) ir teisinės bazės ribotumo, neturi jokių galimybių garantuoti kokybiško ir gilaus kompleksinio organizacijų veikimo vertinimo, ypač jos vadybos, kuri dažniausiai yra lemiamas organizacijų sėkmės faktorius. Toks galimas audito funkcijų ir taikymo sričių išplėtimas pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė. Išplėstinė audito funkcijų ir sričių klasifikacija

1.	<i>Finansinis auditas</i> (apimantis tradicinės finansinio audito sampratos pagrindu finansinės veiklos analizę ir vertinimą).
2.	<i>Valdymo auditas</i> (apimantis organizacijų valdymo struktūros ir sistemos pagrįstumą ir tikslingumą, jos funkcionavimą, vertinant realų jų veikimą pagal organizacijos nusistatytas arba jai priskirtas funkcijas, veikimo sritį, tikslus ir uždavinius, kartu vertinant jų galimybes transformuotis ir derintis prie orgaizacijos veikimo aplinkos ir joje vykstančių pokyčių, komunikavimo sistemos naudojimą ir pačios sistemos lygį, IT pagrindu veikiančių valdymo sistemų naudojimas ir jų lygis, veiklos analizės ir kontrolės sistemos turėjimas ir jos lygio vertinimas ir kt.).
3.	<i>Administravimo auditas</i> (apimantis organizacijos administravimo sistemos matavimą ir vertinimą, analizuojant ir vertinant visus administravimo dokumentus (t.t. ir jų naudojimą) ir procedūras, komunikavimo sistemos veikimą, IT pagrindu veikiančių valdymo sistemų įsisavinimą ir faktinį jų naudojimą, kontrolės ir atsiskaitymo sistemos naudojimą, vertinant jų efektyvumą, darbuotojų pareiginių instrukcijų turėjimą, jų atitikimą darbuotojams priskirtoms ir faktiškai atliekamoms pareigoms, informacijos valdymo sistemos vertinimą ir kt.).
4.	<i>Veiklos auditas</i> (apimantis visas galimas organizacijų veiklos sritis, pvz., rinkotyros ir rikodaros, prekybinės veiklos vertinimą, logistikos sistemų veikimą, gamybos paruošimą ir jos vykdymą, atsargų valdymą, verslo modelų žvalgybos sistemos veikimą, konkurentų analizės lygį ir gautos informacijos panaudojimą ir kt.).
5.	<i>Techninis auditas</i> , pvz., įvairių irenginių, energetinės sistemos veikimo ir efektyvumo vertinimas.

Vadybos audito, apimančio valdymo ir administravimo organizacijos sritis, kartu jų pagrindu vertinant ir veiklą, paskirtis turėtų būti:

1) užfiksuoti esamą organizacijų (institucijų) valdymo struktūros ir administravimo sistemos bei jų pagrindu vykdomų ir vykstančių valdymo, administravimo procesų lygį bei būseną, fiksuojant jų įtaką visai organizacijų veiklai ir jos rezultatams, kartu analizuojant bei vertinant organizacijos (institucijos), jos struktūrinių padalinių bei darbuotojų valdymo ir administravimo dokumentus (dokumentinis auditas), analizuojant ir vertinant visus teisiškai įteisintus bei taikomus organizacijoje išorinės bei vidinės kilmės dokumentus, organizacijos valdymą, administravimą ir veiklą reglamentuojančius įstatymus ir poįstatyminius aktus, valdymo struktūros, valdymo bei administravimo sistemos dokumentus, kitus dokumentus, susijusius su organizacijos valdymu ir administravimu bei jos veiklos kontrole, o taip pat fiksuojant, analizuojant ir vertinant realų organizacijos valdymo ir administravimo lygius, jų būseną, veiksmingumą ir pagrįstumą (funkcijų, darbų, pareigų, teisių, atsakomybės paskirstymo ir įteisinimo bei koordinavimo, kontrolės, atsiskaitomybės sistemų ir jų veikimo dokumentinio įteisinimo bei apibrėžtumo ir realaus šių valdymo bei administravimo sudėtinių dalių pasireiškimo organizacijoje, prasmėmis).

2 pav. Vadybos, apimančios valdymą ir administravimą, audito vykdymo modelis

2) išanalizuoti, įvertinti ir nustatyti esamo lygio ir būsenos priežastis, valdymo struktūros ir administravimo sistemos tikslumą, būtinumą, pagrįstumą ir veiksmingumą bei parengti reikalingų pokyčių ir veiksmų programą, kurios pagrindu būtų galima *optimizuoti organizacijų vadybą jų siekiamo (ar joms nustatyto - apibrėžto) naudingumo ir vadybai naudojamų (skiriamų) lėšų santykio pagrindu*.

Visų pirma, toks kompleksinis auditas turėtų būti reglamentuotas ir privalomai įteisintas viešojo administravimo sektoriuje (Budbergytė, 2007), kartu parengiant tokio audito taikymo ir naudojimo rekomendacijas, o gal ir detalizuota metodiką, taikytina ir privataus kapitalo įmonėse bei organizacijose. Norint efektyviai ir kokybiškai atlikti tokio pobūdžio auditus, labai svarbu turėti išsamią ir reikiamai pagrįstą audito atlikimo metodiką. Tokios metodikos pagrindu galėtų būti 2 paveiksle pateikiamas detalizuotas vadybos, apimančios valdymą ir administravimą, audito vykdymo modelis.

Išvados

Nepaisant įvykusių ženklų pokyčių Lietuvos auditinėje veikloje, teisinės bazės, teorinės, bei praktinės patirties analizė rodo, kad dabartinė audito samprata, jau yra pasenusi, visų pirma savo siaura pritaikymo ir naudojimo sritimi, o dėl metodinių bei nefinansinio audito specialistų trūkumo bei jų ruošimo sistemos spragų (visų pirma dėl programos orientacijos į finansinę srities auditorių ruošimą) ir teisinės bazės ribotumo, neturi jokių galimybių garantuoti kokybiško ir gilaus kompleksinio organizacijų veikimo vertinimo, ypač jos vadybos, kuri dažniausiai yra lemiamas organizacijų sėkmės faktorius.

Analizė rodo, kad iš esmės šią situaciją galima pakeisti tik atlikus pačios Lietuvoje veikiančios audito sistemos kompleksinį auditą, kurio pagrindu būtina įvertinti ne tik esamą auditinės sistemos situaciją, vertinant visas sudėtines jos dalis, elementus, teisinę bazę, bet ir vertinant jos atitikimą šiuolaikinėms organizacijų veikimo sąlygoms, pačių organizacijų interesams bei visos valstybės interesams, kartu iš esmės visų pirma keičiant valdymo ir veiklos audito sampratą, ją išplečiant iki kompleksinio vadybos audito, kuris turi apimti (apjungti) labiau detalizuotoje ir išplėstoje, lyginant su dabartine jo samprata, formoje valdymo auditą, kartu papildomai išskiriant ir įtraukiant administravimo, kaip detalesnio valdymo sistemos realizavimo organizacijoje detalesnio mechanizmo, auditą, o taip pat labiau išplečiant ir veiklos audito sampratą.

Visų pirma, toks kompleksinis auditas turėtų būti reglamentuotas ir privalomai įteisintas viešojo administravimo sektoriuje, kartu parengiant tokio audito taikymo ir naudojimo rekomendacijas, o gal ir detalizuota metodiką, taikytina ir privataus kapitalo įmonėse bei organizacijose. Norint efektyviai ir kokybiškai atlikti tokio pobūdžio auditus, labai svarbu turėti išsamią ir reikiamai pagrįstą audito atlikimo metodiką.

Literatūra

1. Arens A. A.. Auditing: An Integrated Approach. / A. A. Arens, W. M. Lemon, J. K. Loebbecke. Canada, 1984. ISBN 0-13-051780-1.
2. Budbergytė R., Kodėl reikia kurti bendrą sistemą? Mokesčių žinios Nr3 (515), 2007.
3. Dėl audito organizavimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1995 m. sausio 4 d., nr. 9.
4. Dėl valstybės įmonių ir įstaigų vidaus audito: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2000 m. vasario 7 d., nr. 127. [žiūrėta: 2004-03-10]. Prieiga per Internetą: <<http://www.lrs.lt>>.
5. Dėl vidaus audito reikalavimų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. rugsėjo 19 d., nr. 1116. [žiūrėta: 2004-03-10]. Prieiga per Internetą: <<http://www.lrs.lt>>.
6. Grondskis D., Staškevičius A., Zemkauskas A. Organizacijos veiklos vertinimo sistema Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 2001.
7. Katkus A. Nacionaliniai audito standartai: teorija ir praktika // AAMA, 1999, saus. 12, nr.2 (50).
8. Lakis L. Audito misija ir dabarties iššūkiai. Tiltai. 2005, Nr.4, p. 87-92.
9. Lietuvos Auditorių rūmų statutas. Iš Lietuvos auditorių rūmai [interaktyvus]. 2002, birželis [žiūrėta: 2004-03-20]. Prieiga per Internetą: <<http://www.lar.lt>>.
10. Lietuvos Respublikos audito įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimo priimtas 1999 m. birželio 15 d., nr. VIII-1227. [žiūrėta: 2003-12-09]. Prieiga per Internetą: <<http://www.lrs.lt>>.
11. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės įstatymas: LR Seimo priimtas 2001 m. gegužės 13 d., nr. VIII-1821. [žiūrėta: 2004-03-09]. Prieiga per Internetą: <<http://www.lrs.lt>>.

12. Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimo priimtas 2002 m. gruodžio 10 d., nr. IX-1253. [žiūrėta: 2003-12-09]. Prieiga per Internetą: <<http://www.lrs.lt/>>.
13. Mackevičius J. Auditas : teorija, praktika, perspektyvos. Vilnius, 2001. ISBN 9986-795-05-3.
14. Mackevičius J. Audito pradmenys. Vilnius, 1994. ISBN 5-417-00684-X.
15. Matickienė I. Audito planavimas ir organizavimas. Kaunas, 1997. ISBN 9986-13-542-7.
16. Meigs R. F. Principles of Auditing. R. F. Meigs, W. B. Meigs, K. Pany, O. R. Whittington. Boston, 1992. ISBN 0-256-08408-4.
17. Nacionaliniai audito standartai. Iš Lietuvos auditorių rūmų [interaktyvus]. 2000, birželis [žiūrėta: 2004-03-17]. Prieiga per Internetą: <<http://www.lar.lt/>>.
18. Puškorius S. Veiklos auditas: monografija. Vilnius. 2004.
19. Taylor D. Auditing: Integrated Concepts and Procedures / D. Taylor, G. Glezen. New York, 1988.
20. Valdymo auditas. Iš ELM projektas [interaktyvus]. [žiūrėta: 2004-03-22]. Prieiga per Internetą: <<http://www.elm.lt/lt/?pageid=2/>>.
21. Vidaus auditorių asociacija. Iš vidaus auditorių asociacija [interaktyvus]. [žiūrėta: 2004-02-12]. Prieiga per Internetą: <<http://www.2omnitel.net/vaa/>>.
22. Шеремет А. Д., Аудит / А. Д. Шеремет В. П. Суйц. Москва, 1995.
23. Робертсон Дж. Аудит. Москва, 1993.

DESIGNING A FRAMEWORK FOR AUDITING ORGANIZATIONS' MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

Petras Orzekauskas, Ingrida Smaiziene

Summary

The paper presents management and administration audit as an important mechanism for evaluating, controlling and improving an organization's management, administration and performance as well. There also are discussed the application opportunities of the audit in organizations' practice. On the grounds of the newest and most actual theoretical and applied works of various researchers, the peculiarities and application of this kind of audit in Lithuania is highlighted.

In the paper Lithuanian legal basis referring audit conception and using, defects and changes required in this area are highlighted and discussed. The framework for auditing organizational management and administration is designed and presented. The presented framework as a guideline can be applied for measuring and evaluating the level of management and administration in any organization irrespective of organization work area, as well as identifying reasons and preparing effective organizational changes for optimizing enterprise activity in long run period. The presented framework can easily be applied in Lithuanian governmental institutions, as well as other organizations, practicing in public activities.

Keywords: audit, organization, management, administration, activity, measurement, evaluation, model, legal basis.